

AMSTERDAM.

3.

POLDERS DIE GEHEEL OF GEDEELTELIJK OP DE KAART VOORKOMEN.

Administratieve Indeeeling.

POLDERS ONDER HET HOOGHEEMRAADSCHAP RIJNLAND.

In Noordholland.

- Haarlemmermeerpolder.
- Veenpolder onder Heemstede.
- Schoubroekerpolder.
- Bennebroekerpolder.
- Zuiderpolder.
- Romolenpolder.
- Poelpolder.
- Vereenigde Grootte en Kleine polders.

- Vijfhuizenpolder.
- Osdorperbinnenpolder.
- Sloter binnen- en Middelveldsche gecombineerde polders.
- Sloterdijkmeerpolder.
- Osdorperbovenpolder.
- Middelveldsche Akerpolder.
- Sloterbuitenpolder.
- Lutkemeerpolder.
- Rietwijkeroorderpolder.
- Schinkel- of Zwartepolder.
- Stommeerpolder.
- Hornmeerpolder.

In Zuidholland.

- Vennippelpolder.
- Vosse- en Weerlanerpolder.
- Oostenderpolder (gedeelteijk in Noordholland.) (Deze polder ligt gemeen met den Bennebroekerpolder.)

POLDERS ONDER HET HOOGHEEMRAADSCHAP AMSTELLAND.

In Noordholland.

- Binnendijksche Buitenveldersche polder.
- Amstelbeensche of Middelpolder.
- Bovenkerkerpolder.

Buitendijksche Buitenveldersche polder. (Deze polder ligt gemeen met het Leymeer, den Thamerbuiten-, den Dijkhoornschen en den Kalslagerpolder.)

POLDERS NIET TOT EEN HEEMRAADSCHAP VEREENIGD.

In Noordholland.

Stads- en Godshuispolder.

SLUIZEN.

p. De Overtoomsche sluis; eene schutsluis met 4 paar deuren, waarvan 2 paar tegen Rijnlands boezem en 2 paar tegen het stadswater van Amsterdam zijn gekeerd.

Wijdtte van doorvaart	7.85 el.
Diepte van den slagbalk	— 3.25 "
Schutlengte	124.00 "

BEMALINGSWERKTUIGEN VAN DEN HAARLEMMERMEERPOLDER.

Voor de drooghouding van den Haarlemmermeerpolder dienen drie stoompomp-werktuigen: de Cruquius nabij het Spaarne, de Lijnden in de nabijheid der sluizen te Halfweg en de Leeghwater aan de plassen bij de Kaag. Eenige bijzonderheden omtrent die werktuigen zijn in den volgende staat vermeld:

	Leeghwater.	Cruquius of Lijnden.
Aantal ketels, Cornualsche	"	10
" " Bouilleurs	5	"
Spanning van den stoom boven de dampkringsdrukking (in atmosphen)	3	3
Aantal pompen	11	8
Aantal pompen waarmede gewoonlijk geveert wordt	9	7
Middellijn der pompen	1.60 el	1.85 el
Gemiddelde hoogte van opbrengst	4.50 "	4.50 "
Twee stoomcylinders in elkander staande:		
de binnenste in middellijn	2.14 "	2.14 "
" buitenste "	3.63 "	3.63 "
IJzerdikte van den binnencylinder	0.045 "	0.045 "
" " buitencylinder	0.038 "	0.038 "
Slaglengte der pompzuigers, overeenkomende met die van den stoomzuiger	2.85 "	2.85 "
Aantal slagen dat de machine gewoonlijk maakt per minuut	6	6 tot 6½
De stoom werkt gewoonlijk met de volle spanning oer 9/10 van de slaglengte en volonder den zuigen van den binnencylinder, wordt den afjosten en werkt verder bij uitzetting. Bij het dalen van de stoomzuigers bestaat er gemeenschap tusschen het onder-einde van den binnencylinder en de boveneinden van de beide cylinders, terwijl onder den zuiger van den buitencylinder voortdurend een luchtleiding is.		
De afgewerkte stoom wordt gecondenseerd.		
Aantal kub. ellen water door elke pomp per slag opgebracht	5	6½
Nuttig vermogen dat de machine gewoonlijk uitoefent, in paardenkrachten	270	285

POLDERS, ENZ.

Polders.

Op de kaart is de waterstaatkundige toestand geteekend. De administratieve indeeling is boven de kaart omschreven.

Hoogheemraadschap Rijnland.

Zie voor de polders, die tot het Hoogheemraadschap behooren, de opgaven boven de kaart.

Het Hoogheemraadschap heeft te zijnen laste het onderhoud van eenige, en het toezigt op al de werken, die behooren tot den algemeenen waterstaat van Rijnland, en heeft eenigermate toezigt over de huishoudelijke belangen van elken in het Hoogheemraadschap gelegen polder.

Tot de werken van Rijnlands algemeenen waterstaat behooren de dijken en andere waterkeeringen, overschillig door wien deze worden onderhouden; de duinen, die op zijne kosten worden beplant; de gemeene boezem; de bruggen en eenige wegen.

Aan Dijkgraaf en Hoogheemraden is opgedragen het toezigt over verveeningen en ontgrondingen.

De oprigting van het Hoogheemraadschap dagteekent reeds van voor 1255. Het tegenwoordig reglement van bestuur is vastgesteld bij Koninklijk besluit van 6 Julij 1857 (Staatsblad n°. 90).

Algemeen bestuur der vereenigde polders onder Sloten.

Onder dezen naam bestaat een bestuur, dat zorg drangt voor de gemeenschappelijke werken en belangen, en toezigt houdt over de afzonderlijke en huishoudelijke belangen van negen polders, allen onder de gemeente Sloten en binnen den Spaarndamschen dijk gelegen. Deze polders zijn: de Spieringhornerbinnen-, de Venner-, de Overbrakerbinnen-, de Osdorperbinnenpolder, de Sloterbinnen- en Middelveldsche gecombineerde polders, de Sloterdijkmeerpolder, de Osdorperboven-, de Middelveldsche-Aker- en de Sloterbuitenpolder.

Het reglement van bestuur is bekrachtigd bij Koninklijk besluit van 26 September 1840, n°. 124.

Een nieuw reglement van bestuur wordt voorbereid.

Hoogheemraadschap Amstelland.

Zie voor de polders, die tot het Hoogheemraadschap behooren, de opgaven boven de kaarten. Het Hoogheemraadschap heeft gene werken te zijnen laste. Het bestuur van Amstelland wordt gevoerd krachtens een handvest van Keizer Karel V van 25 September 1525.

Heemraadschap van den Amstel en Nieuweramstel.

Het omvat drie polders, tot Amstelland behoorende, te weten den Binnendijkschen Buitenvelderschen, den Amstelbeenschen of Middelt- en den Bovenkerkerpolder. Het Heemraadschap is belast met het onderhoud van den Amstel, de Drecht en de Aar, van nabij Amsterdam tot de Rijnbrug tegenover de Goudsche sluis onder Aarlanderveen, alsmede van eenige wegen, bruggen, enz.

Het Heemraadschap is oorspronkelijk ingesteld door Keizer Karel V bij octrooi van 31 December 1520.

De werkring van het bestuur heeft groote uitbreiding verkregen bij Koninklijk besluit van 5 April 1823, n°. 77.

VERVEENINGEN EN DROOGMAKERIJEN.

Voor de verveening in den Amstelveenschen of Middelpolder is concessie verleend bij Koninklijk besluit van 20 Februarij 1843, n°. 4, voor den tijd van 40 jaar.

De Stommeer-, met den Hornmeerpolder in denzelfden ring gelegen, is daarom gescheiden door een lage kade, Middelkade genaamd. De Stommeer is droogemaakt ontreeks het jaar 1650, krachtens een octrooi der Staten van 23 Julij 1622; de Hornmeer eenigen tijd later, krachtens octrooi van 4 Mei 1657.

De Sloterdijkmeerpolder is bedijkt en drooggemaakt krachtens octrooi der Staten van 7 December 1641.

Bijna de geheele Bovenkerkerpolder is uitgeveend en daarna drooggemaakt, krachtens octrooi van 7 September 1764.

De Schinkel- of Zwartepolder is, na te zijn uitgeveend, in 1858 drooggemalen en verkaveld. De concessie tot verveening en droogmaking werd verleend bij Koninklijk besluit van 20 September 1818, n°. 55.

Het Lutkemeer is drooggemaakt ingevolge de bij Koninklijk besluit van 29 Maart 1863, n°. 61, goedgekeurde overeenkomst, waarbij het meer is verkocht; de verkaveling heeft in 1865 plaats gehad.

Voor het bedijken en droogmaken van den Oosteinderpoel is concessie verleend bij Koninklijk besluit van 23 Junij 1865, n°. 58.

Haarlemmermeerpolder. Het sedert 1852 drooggemaakte Haarlemmermeer is ontstaan door de uitbreiding en vereeniging van verschillende kleine meren, als het

Oude Haarlemmermeer, het Leidsche meer, het Oude meer en het Spieringmeer, welke gezamenlijke oppervlakte, volgens Bolstra, achtereenvolgens zou zijn geweest:

in 1531	5600 B.	in 1687	15410 B.
" 1591	10570 "	" 1740	16600 "
" 1647	14450 "	" 1808 was zij 17775 "	

Leeghwater leverde het eerste volledige plan tot droogmaking in 1641, waarbij 160 molens, 4 hoog opmalende, werden noodig geacht.

Vele andere plannen werden ontworpen, waarvan echter geen tot uitvoering kwam. De stormen van November en December 1836 toonden op nieuw de hooge noodzakelijkheid aan tot beteugeling van het Haarlemmermeer; door het opgestuwde meerwater ontstond een groote schade en werden veel polders overstromd. Eindelijk werd de bedijking en droogmaking van deze plas vastgesteld bij de wet van 22 Maart 1839 (Staatsblad n°. 7).

Door de droogmaking werd de oppervlakte van Rijnlands boezem van bijna 22500 op ongeveer 4300 B. gebracht.

De nadeelen van het verkleinen van Rijnlands boezem zijn opgeheven door het bouwen van 3 stoomgemalen, tot het afjalen van den boezem, en door de verbetering van de uitslating bij Katwijk; alsmede door het geven van ruime gelegenheid tot het inlaten van zout water uit den IJssel, bij het stoomgemaal te Gouda.

De ringdijk der droogmakerij, lang 59500 el, thans hoog + 0.70 tot + 1.70, werd gesloten in het begin van Junij 1848. De droogmaking is geschied door middel van 3 stoompompeerkrachten: de Leeghwater, de Lijnden en de Cruquius. De Leeghwater begon te werken den 1den Junij 1848, de Lijnden den 1sten April 1849 en de Cruquius den 19den April 1849. Het Meer was droog tegen het einde van Junij 1852.

STANDEN VAN HET BUITENWATER AAN DE UITWATERING-SLUIZEN VAN RIJNLANDS BOEZEM.

De gemiddelde waterstand, over de tien jaren 1854 tot 1863, is geweest:

In het IJ te Spaarndam	{ de vloed + 0.10. de eb — 0.22.
In het IJ te Halfweg	{ de vloed + 0.08. de eb — 0.22.
In de Noordzee te Katwijk	{ de vloed + 0.83. de eb — 0.72.
In den IJssel te Gouda	{ de vloed + 1.01. de eb — 0.28.

VERWIJZING.

Uitvoerige opgaven omtrent het beheer der polders, enz. en in het algemeen omtrent waterstaatsaangelegenheden worden gevonden in het werk: De zeeveringen en waterschappen van Noordholland door Mr. G. de Vries, Az. Haarlem, Johannes Enschedé en Zonen. 1864.

Bijzonderheden omtrent de droogmaking van het Haarlemmermeer vindt men in: De droogmaking van het Haarlemmermeer, door Jhr. Mr. Gevers van Endegeest.

TOELICHTING.

De polders op de kaart hebben de kleur van den boezem, waarop zij uitwateren, in verschillende tinten. Bij uitwatering op meer dan één boezem is de kleur dienovereenkomstig gestreept.

Polders, door een bias van donkerder tint omgeven, brengen het water niet regstreeks op den boezem; maar eerst op een anderen polder, of op een gemeenschappelijke binnenboezem. De alzoo bij elkander behoorende polders hebben gelijke tint.

Hoogo gronden, boezem- en vlietlanden zijn niet gekleurd.

Voorboezems van molens, al zijn zij ook door een sluisje met waachtdeur van den boezem gescheiden, zijn voorgesteld als tot dien boezem behoorende.

Molensluizen en inlaatduikers zijn niet in het rood aangewezen.

Tot meer duidelijke aanwijzing van de boezemwateren zijn daarbij de benamingen in het rood gesteld.

VERKLARING DER TEEKENS.

- Schepradwatermolen.
- Vijzelwatermolen.
- Stoomgemaal met aanwijzing van het aantal paardenkrachten.
- Kleine watermolen.

Bij bemalingswerktuigen, die het water op den boezem uitslaan, is geen cijfer gesteld; bij die, welke het aan de uitslaande molens toemalen, het cijfer 2; bij weeter lager geplaatste het cijfer 3; enz.

Uitwateringsluizen (U. sl.) } Sluizen die U. sl. en S. sl. tevens zijn, of die tot een ander doel dienen, zijn aangewezen door het eerste teken en nader omschreven.

Overtoom.

Duiker onder door een waterleiding.

Peilschaal.

Hoogtecijfers zonder voorafgaande letter zijn terreinshoogte.

Straat-, grind-, schulpwegen, enz.

Spoorwegen.

De grootte der polders is gegeven in Bunders, volgens meting op de kaart. Getallen, met het teeken + of — er voor geplaatst, geven hoogten aan in ellen boven of beneden Amsterdamsch peil (A.P.)

BOEZEMS.

Stadswater van Amsterdam.

De gemiddelde waterstand, over de tien jaren 1854 tot 1863, was — 0.37.

Buitengewone standen:

14 October 1855	— 0.02.
28 Mei 1860	— 1.14.

De waterstand wordt sedert 1861 waargenomen aan een peilschaal, geplaatst in den westelijken hoek van het Oosterdok, bij het nieuwe Stadswaterkantoor.

Stads tijdelijk peil — 0.15.

Het stadswater ontlast zich op het IJ.

Amstellands boezem.

Oppervlakte van den boezem ongeveer 600 B.

Oppervlakte der polders, die op den boezem uitwateren, ongeveer 30000 B.

De gemiddelde waterstand, oer de tien jaren 1854 tot 1863, waargenomen aan de peilschaal te Diemerbrug aan de Weesperbrekwaart, was — 0.37.

Buitengewone standen van den boezem:

8 Februarij 1860	= A.P.
21 December 1855	— 1.00.

Het maalpeil is — 0.15.

De waterkeeringen of kaden langs den boezem hebben in den regel eene hoogte van + 0.15 tot + 0.30; doch voor eenige polders bedraagt die hoogte niet meer dan A.P., en reikt voor andere tot + 0.75.

De boezem ontlast zich op het IJ en op de Zuiderzee, door sluizen te Amsterdam, door de Ipenstootersluis en door de Diemerdammerluis. De ontlasting te Amsterdam heeft plaats op de grachten der stad, zoodat het water met het stadswater vereenigd op het IJ komt.

Rijnlands boezem.

Oppervlakte van den boezem ongeveer 4100 B.

Oppervlakte der polders, die op den boezem uitwateren, ongeveer 76600 B.; boezemland ongeveer 14200 B. (dijkgronden zijn hieronder niet begrepen). Ook ontvragt de boezem het water van Waarden.

De gemiddelde waterstand, over de tien jaren 1854 tot 1863, waargenomen aan de peilschaal te Oudeveerling, was — 0.55.

Buitengewone standen van den boezem, gedurende de genoemde jaren:

27 December 1854	— 0.16.
1 Julij 1858	— 0.89.

en vóór de droogmaking van het Haarlemmermeer:

Storm van 29 November 1836	{ Overtoom . . . + 0.77. Oudeveetering . . — 1.10.
Storm van 25 December 1836	{ Overtoom . . . — 1.57. Warmond . . . + 0.92.

Stempelpcil — 0.57½. Wanneer, tusschen 1 Maart en 1 September, de boezem daalt tot dit peil, wordt te Halfweg en te Katwijk de lozing belet; hetzelfde peil geldt voor het weder vrij laten der uitslating.

Peil voor inlaten van water uit den IJssel, van 1 Mei tot 1 October, — 0.65.

Maalpeil voor de polders ten zuiden van den Rijn — 0.27½. De sluizen in den Hoogen Rijn dijk worden bij hoogen boezemstand dicht gezet.

De kaden langs den boezem hebben eene hoogte van — 0.22 tot + 0.70.

De boezem ontlast zich op het IJ door vijf sluizen te Spaarndam, waarvan drie tevens schutsluizen zijn, en één uitsluitend bestemd is voor het stoomgemaal; en door drie sluizen te Halfweg, waarvan één tevens voor het stoomgemaal dient; op de Noordzee door de uitslatingssluizen aan het einde van het Katwijkische kanaal;

en op den IJssel door vier sluizen te Gouda, waarvan twee tevens schutsluizen zijn, en één uitsluitend dient voor het stoomgemaal.

Bij onvoldende natuurlijke lozing, wordt de boezem afgemalen door drie stoomschepradwerktuigen, waarvan één te Spaarndam, één te Halfweg en één te Gouda. De standen van den boezem, waarbij deze werktuigen in dienst worden gesteld, zijn:

in Januarij, Februarij en December . . .	— 0.37.
in Maart en November	— 0.42.
in April en October	— 0.47.
in Mei en September	— 0.52.
in Junij, Julij en Augustus	— 0.57.